

Hjem til mor og far? – om oppheving av

S Innledning

Det norske rettssystemet er tuftet på det biologiske prinsipp om at foreldre har omsorg for sine barn og at barna hører hjemme hos sine foreldre.

Barnevernlovens hovedformål er ”å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid” samt ”å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår”, jf barnevernloven § 1-1.

Tiltak etter barnevernloven er i all hovedsak ment å være midlertidige. Som i forvaltningen ellers, så skal det også i saker etter barnevernloven vurderes å sette inn frivillige tiltak før tvang benyttes. Dette omtales gjerne som minsteinngrepsprinsippet.

Omsorgsovertakelse reguleres av barnevernloven § 4-12. Omsorgsovertakelse er et meget inngripende tiltak overfor både barnet og foreldrene, og det er et tvangstiltak.

Etter barnevernloven § 4-21 kan vedtak om omsorgsovertakelse oppheves slik at barnet tilbakeføres. Regelen viser også at et så inngripende tiltak som omsorgsovertakelse i utgangspunktet ikke er ment å være et endelig tiltak etter loven.

I det følgende skal det redegjøres for reglene i barnevernloven § 4-21 om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse.

Barnevernloven § 4-21 – hovedregel

Myndighet til å oppheve vedtak om omsorgsovertakelse er lagt til fylkesnemnda.

Sak om tilbakeføring kommer som oftest i gang ved at foreldrene ber

om å få barnet hjem. Skulle kommunen selv mene at vilkårene for tilbakeføring foreligger uten at foreldrene rent faktisk krever barnet tilbake, skal kommunen sende inn sak på eget initiativ. Denne plikten må sees i sammenheng med barnevernloven § 4-16 som pålegger barneverntjenesten å følge både barnet og foreldrenes utvikling. I begge tilfeller er det kommunen som forbereder og sender saken inn til fylkesnemnda.

Offentlig part i sak om tilbakeføring er kommunen som har omsorgen for barnet. Privat part er den forelder som har omsorgen etter barneloven.

Det er verdt å merke seg at selv om foreldrene har rett til å kreve spørsmålet om oppheving av omsorgsovertakelsen prøvd for nemnda, så er dette ikke nødvendigvis i strid med at omsorgsovertakelsen har et oppvekstperspektiv.

I enkelte saker er det slik at det på et tidlig tidspunkt viser seg at omsorgsovertakelsen mest sannsynlig vil være varig og med tanke på oppvekst. Men også i disse sakene har foreldrene rett til å kreve prøvd hvorvidt vedtaket likevel skal oppheves.

Av barnevernloven § 4-21 første ledd fremgår de rettslige vilkårene. Loven bestemmer at dersom det er ”overveiende sannsynlig” at foreldrene kan gi barnet ”forsvarlig omsorg”, så skal omsorgsovertakelsen oppheves. At det skal være ”overveiende sannsynlig” at omsorgen er forsvarlig, innebærer at kravet til bevis er skjerpet. Beviskravet i tilbakeføringssaker er dermed strengere enn i saker vedrørende eksempelvis omsorgsovertakelse og samvær hvor beviskravet er alminnelig sannsynlighetsovervekt. Det skal altså mer til for

å få opphevet et vedtak om omsorgsovertakelse enn å fatte et vedtak om omsorgsovertakelse og/eller samvær.

Det samsvarer godt med den alminnelige rettsfølelsen at det er strengere å tilbakeføre et barn enn å ta det ut av en omsorgssviktsituasjon. Et barn som er omsorgsovertatt har en sårbarhet og må ikke påføres ytterligere belastninger. Det skal følgelig mer til før et barn som er omsorgsovertatt skal gjenforenes med sine foreldre. Dette handler om at man må være sikker på at barnet får det bra.

Hva som er ”forsvarlig omsorg” må vurderes helt konkret for det enkelte barn. På mange måter ligner denne vurderingen den vurderingen som tas i en 4-12-sak. Det må foretas en helhetsvurdering av om foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Sentrale momenter er blant annet barnets sårbarhet og omsorgsbehov, foreldrenes omsorgsevne og utvikling, samt bakgrunnen for plasseringen. Dersom det vurderes at barnet vil havne i en omsorgssviktsituasjon dersom foreldrene får tilbake omsorgen, er omsorgen ikke forsvarlig. I slike tilfeller skal vedtaket ikke oppheves.

Dersom fylkesnemnda vurderer at foreldrenes omsorgstilbud, eventuelt supplert med hjelpetiltak, er forsvarlig, skal vedtaket om omsorgsovertakelse i utgangspunktet oppheves.

Den viktige tilknytningen

En viktig innskrenkning av hovedregelen følger av bestemmelsens første ledd andre setning. Her fastslås at dersom barnet har fått slik ”tilknytning til mennesker og miljø der det er” at det etter en samlet vurdering ”kan” føre til ”alvorlige problemer for barnet om det

Dette er Fosterhjeskontakts juridiske spalte der advokat Astrid Haram og advokatfullmektig Elisabeth Skjelle Aasdal tar opp barnevernfaglige spørsmål. I denne utgivelse er det Skjelle Aasdal som skriver til spalten. Hun arbeider i Advokat24 AS der hun jobber hovedsaklig med barnevernsaker og barnesaker. Hun har spesialisering med barnerett fra Universitetet i Oslo.

Elisabeth Skjelle Aasdal

vedtak om omsorgsovertakelse

blir flyttet”, skal omsorgsovertakelsen ikke oppheves.

Har barnet fått tilknytning der det er og brudd med denne tilknytningen gjør at barnet risikerer å få alvorlige problemer, skal barnet ikke tilbakeføres. Barnets tilknytning til fosterforeldrene gis altså forrang foran eventuell tilknytning til foreldrene.

Det må foretas en konkret vurdering i den enkelte sak om unntaket kommer til anvendelse.

Sentrale momenter i forhold til å vurdere tilknytning er hvor lenge barnet har bodd i fosterhjemmet, barnets

alder ved plassering og hvor knyttet barnet er til fosterfamilien. Det er også av betydning å vurdere hvor knyttet og etablert barnet er i nærmiljøet herunder i barnehage/skole/fritidsaktiviteter, venner og øvrig nettverk.

Videre må det vurderes hvorvidt barnet *”kan”* få *”alvorlige problemer”* dersom det tilbakeføres grunnet tilknytningen til fosterhjemmet og miljøet der det er.

Det er altså hvilken virkning en tilbakeføring vil ha for barnet som skal vurderes.

Det må vurderes hvorvidt det er

Kontaktinformasjon:

Tlf.: 241 46407/99398781

e-post: esa@advokat24.as

mer sannsynlig at en tilbakeføring kan føre til alvorlige problemer for barnet enn at det ikke vil gjøre det.

Hva som er *”alvorlige problemer”* må vurderes helt konkret for det barn saken gjelder.

Høyesterett uttalte i Rt 1985 side 805 at det må være *”en reell fare for skadevirkning av betydning, sett på lengre sikt”*. Mer forbigående vansker er ikke tilstrekkelig, det må være noe mer.

Også i denne vurderingen må det ses hen til barnets situasjon og utvikling, barnets sårbarhet og behov.

Virkingen på barnet

Barn som har opplevd omsorgssvikt og er omsorgsovertatt har med seg en sårbarhet. For disse barna må en tilsynelatende robusthet ikke automatisk antas å være en reell ressurs. Det skal ikke undervurderes hvilke virkninger en tilbakeføring kan medføre for disse barna og dette må medtas i vurderingen.

Her kan nevnes at Raundalenuutvalget i NOU 2012:5 *”Bedre beskyttelse av barns utvikling”*, foreslo at det gjøres obligatorisk at fylkesnemnda vurderer tilknytningskriteriet i barnevernloven § 4-21 første ledd annen setning i alle saker om tilbakeføring dersom det er gått mer enn to år fra barnet ble plassert i fosterhjem. Dette skal gjøres uavhengig av om barnet opprinnelig ble frivillig plassert utenfor hjemmet eller med tvang.

Utvalget viste til at dette ville harmonere med barnevernloven § 4-8 tredje ledd, som bestemmer at det kan fattes vedtak om omsorgsovertakelse selv om grunnvilkårene i barnevernloven § 4-12 ikke foreligger. Det kreves imidlertid at barnet har vært frivillig plassert i mer enn to år og har fått tilknytning til mennesker og miljø der det er og at det må antas at flytting kan medføre alvorlige problemer for barnet.

Fosterforeldrenes uttalerett

Barnets fosterforeldre har uttalerett i sak om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse. Dette fremgår av barnevernloven § 4-21 første ledd siste setning.

Uttaleretten kan gjennomføres på mange måter. En mulighet er at fosterforeldrene har samtale med barneverntjenesten hvor de gir uttrykk for sitt syn på saken. En annen er at fosterforeldrene gir skriftlig uttalelse som legges inn i saken og oversendes fylkesnemnda. Da har fosterforeldrene kontroll på hva som følger saken videre. Når saken behandles i nemnda vil fosterforeldrene mest sannsynlig bli innkalt som vitner. I sitt vitnemål vil de gis anledning til å si sin mening om saken.

Det er viktig å vite at uttaleretten ikke er en uttaleplikt. Fosterforeldrene kan velge å avstå fra å gi uttrykk for sitt syn dersom de av en eller annen grunn ønsker dette. I praksis skjer det nok svært sjelden at fosterforeldrene velger ikke å benytte seg av uttaleretten som loven gir.

Dersom fosterforeldrene ikke er gitt anledning til å gi uttrykk for sitt syn på saken, vil dette innebære saksbehandlingsfeil.

Barnets stemme

Også i sak om oppheving av vedtak om omsorgsovertakelse skal barn over 7 år, eller yngre barn som er i stand til å si sin mening, informeres om saken og gis mulighet til å uttale seg. Dette fremgår av barnevernloven § 6-3. Av bestemmelsens annet ledd er barn over 15 år part i saken, dette gjelder da følgelig også i sak om oppheving av omsorgsovertakelse.

Prosessuelle regler

Bestemmelsens andre ledd regulerer når sak om oppheving av omsorgsvedtak kan prøves.

Dersom saken i løpet av de siste tolv månedene har vært behandlet i enten fylkesnemnda eller domstolene, kan foreldrene ikke kreve at det reises ny sak om oppheving av omsorgsovertakelsen. Dette betyr at det må ha gått tolv måneder fra saken ble endelig avgjort før den kan kreves behandlet på nytt.

Formålet med bestemmelsen er at barnet skal gis ro og ikke stadig måtte forholde seg til krav om tilbakeføring. Det er ikke til barnets beste at barnet hele tiden skal ha en rettslig prosess hengende over seg.

Dersom fylkesnemnda eller tingretten har konkludert med at barnet ikke kan tilbakeføres foreldrene fordi det er etablert tilknytning og barnet risikerer alvorlige problemer dersom det tilbakeføres, kan ny behandling av saken bare kreves dersom det dokumenteres at det har vært *”vesentlige endringer i barnets situasjon”*. Denne regelen fremgår av andre ledd annen setning.

Hva som er *”vesentlige endringer i barnets situasjon”* må vurderes konkret i hver sak. Eksempel kan være der barnets utvikling tilsier at saken prøves. Et annet eksempel kan være der barnet selv ønsker tilbakeføring. I praksis skal det mye til før vilkåret er oppfylt.

Barnets utvikling

Barn som er omsorgsovertatt må ofte forholde seg til mange voksne. De fleste har en mor og en far som gjerne vil ha barnet hjem. Men det er ikke alltid at det er mor og far som barnet ser på som sin mamma og pappa. Og det er ikke alltid at foreldrenes hjem er barnets hjem. Reglene om tilbakeføring er utformet slik de er for å beskytte barnet og sikre dets utvikling både på kort og lengre sikt.